

«Mer kostbart enn perler»

Santalkvinnene og Martha Maria skolene

REIDUN KYLLINGSTAD

Innledning

Et viktig spørsmål i misjonssammenheng når det gjelder opplæring av kvinner i u-land, må være hvilke resultater dette arbeidet har gitt i lokalmenighetene. Gjennom hovedfagsoppgaven min, *«More Costly than Pearls». The Santal Women and the Martha Mary Schools*, forsøker jeg å finne et svar på dette ut fra en indisk/ bangladeshisk kontekst. Oppgaven inneholder dessuten en drøfting av kvinnens stilling i santalsamfunnet og tar opp spørsmålet om i hvilken grad denne endrer seg for de som blir kristne. Jeg forsøker også å vise hvordan Martha Maria skolen har utviklet seg fra å være navnet på en bestemt skole i India, til å bli betegnelsen på en skolemodell som kan drives med enkle midler på flere steder og som møter fattige kvinners behov.

Martha Maria skolene er et skoleslag som kombinerer opplæring i husstell, hagebruk, håndarbeid, helselære, lesing, skriving, regning og kristendomskunnskap. Den første Martha Maria skolen ble grunnlagt i delstaten Bihar, India, i 1955 som en del av Den norske Santalmisjons arbeid i landet. Siden har skolen fått en avligger i nord-vest Bangladesh og en i den indiske delstaten Assam. Elevene er ugifte ten-årsjenter, svært ofte fra fattige familier, som ikke har kunnet prioritere å koste skolegang på døtrene mens de var små. På Martha Maria skolene betaler de svært lite i skolepenger, og har matlaging og jordbruksarbeid som en del av opplæringen. Så lenge skolenes drift blir subsidiert over kirkebudsjettene, kan de fortsette som gode opplærings-alternativ for fattige jenter. Den dagen de nasjonale kirkene ikke lenger ønsker å prioritere dette, ser jeg for meg at Martha Maria skolene vil måtte nedlegges. Da vil kanskje også tilsiget av en gruppe kvinner som sterkere enn de fleste er motivert for et aktivt menighetsengasjement, og som har lært å ta bedre vare på sine barn og natur-ressursene i nærmiljøet, forsvinne.

Kvinnenes stilling i Santalsamfunnet

Santalfolket er blant de største og mest kjente gruppene av Indias urbefolkning. Ikke minst takket være norske misjonærer som Lars Olsen Skrefsrud, Paul Olaf Bodding og Johannes Gausdal har deres gamle tradisjoner blitt skrevet ned og tatt vare på. Det finnes også en santali-engelsk ordbok i 5 store bind med ca. 35.000 ord og uttrykk. Bangladesh var inntil 1947 en del av India. I dag utgjør santalene ca. 0,2% av befolkningen i dette landet, og ca. 0,8% av Indias befolkning; til sammen ca. 6 millioner.

Santalene bor i egne små landsbyer eller spesielle avdelinger av større landsbyer. Tradisjonelt var de jegere og nomader, men har nå blitt bofaste jordbrukere. Hver landsby har sin landsbysjef som påser at de viktigste tradisjonene føres videre. Religionen er animisme iblandet hinduisme. Der det bor kristne santaler, vil de velge sin egen leder fordi der er seremonier innenfor den tradisjonelle kulturen som de kristne ikke kan godta.

To betydelige kjennere av santalkulturen, dr. J. Troisi¹ og W.G. Archer², har begge omtalt kvinnelige landsbysjefer. Archer, som har skrevet et stort verk om santalske lover, hevder at der ikke er noe i lov-verket som forbyr kvinner å ha en slik posisjon, men at det sjelden forekom fordi den britiske kolonimakten var imot det. Katolikken Troisi bodde ett år i en santal-landsby med en høvdingeenke som sjef, men har dessverre ikke gått nærmere inn på kvinnenes stilling i samfunnet i sin avhandling.

Den tradisjonelle kulten består av påkallelser av og ofringer til ånder, bongaene. Kvinnene tar ikke del i offersermoniene. Det synes ikke som om kulturen har tilrettelagt noe «sted» der kvinnene kan nærme seg de høyere maktene. Muligens som en følge av dette har troen på hekseriet oppstått, og enhver kvinne kan risikere å bli utpekt av medisnmannen som heks og ulykkesbringer.

Selv om santalkvinnene ikke er regnet med på det religiøse området, har de en relativt fri stilling ellers innenfor santalsamfunnet. Stammefolkene selv er stolte over at deres kvinner har en mye friere stilling enn hindu- og muslimkvinnene som de bor iblant. Allikevel fortøner det seg ikke umiddelbart som frihet når de kan kalles «en kjøpt ting» og deres mann/far/bror er den som blir straffet dersom en kvinne forgår seg mot samfunnets lover. Dette er imidlertid blitt annerledes for dem som tilhører den lutherske kirken.

Santalkvinnen og kirken

«Med kristendommens budskap kommer det som noe nytt inn i santalsamfunnet, at kvinnen, som et vesen skapt av Gud, overfor

Ham står på lik linje med mannen. Likeledes er det noe nytt at hun som et selvstendig vesen har et personlig ansvar, både når det gjelder hennes livsførsel i moralsk henseende og hennes stillingtagen til Guds frelsestilbud [...]

Men mennenes gamle inngrodde fordommer og mistillit til kvinnenes evne til å gjennomføre og opprettholde en selvstendig innstilling i åndelige spørsmål, har det tatt lang tid å utrydde. Det er ikke så mange år siden en eldre prest snek seg bort til et åpent vindu i Mornai for å høre hvordan det ville gå, når santalkvinner alene skulle holde et møte, uten at der var en mann med som leder eller taler. Han tilsto senere å ha avlyttet dem, og med stor forundring sa han: «Jeg hadde aldri trodd at kvinner alene kunne klare det så fint.» (Oluf Eie i Dansk Santalmisjons kretsmeddelelse for oktober 1968)

Det som springer en først i øynene når det gjelder kvinnenes stilling i den lutherske kirken, er at de deltar i gudstjenesten på lik linje med mennene. Ordinasjon og ledelse er stort sett forbeholdt mennene, men der finnes unntak. I spørsmål om kirketukt blir kvinnen behandlet som en ansvarlig person som selv må ta konsekvensene av sine handlinger. Her skiller imidlertid teori og praksis noe lag. Kirkeritualet sier at et kirkemedlem som handler uakseptabelt, skal settes under kirketukt. Det gamle santalsamfunnets regel var at landsbytukten skulle gjelde alle som kokte mat på samme ildsted. Så langt jeg har kunnet observere, skjer det samme i enkelte av menighetene når det er snakk om kirketukt. Både den som har forbrutt seg og vedkommendes nærmeste familie, settes utenfor nattverdfellesskapet. Her synes det å være et område hvor kirken har et stykke arbeid igjen å gjøre når det gjelder å skille mellom det å være kristen og det å være santal.

Pionermisjonærene Skrefsrud og Børresen begynte tidlig med skolearbeid blant santalene. Fordi de var oppmerksomme på den lave stillingen som kvinnene hadde, startet de jenteskole året etter at gutteskolen var kommet i gang. De ønsket ikke at den kristne kirken skulle føre videre kvinnesynet i samfunnet omkring dem.

Noen av de første kristne santalkvinnene må ha vært bemerkelsesverdige ledere. En av dem het Sona Murmu. Hun fikk sin biografi utgitt i København så tidlig som i 1919. Foruten å være en ivrig evangelist fikk hun gjennomført en viktig reform i kirken, nemlig at de skulle ha ofring hver søndag for å bli mer selvhjulpne.

I tillegg til internatskolene og landsbyskolene hvor jenter var svært velkomne, ble det organisert egne kvinnemøter og stevner i kirken. Misjonær Ragna Glad beskrev et kvinnestevne i 1959 slik:

«Det var rike opplevelser for mange hundre kvinner som fikk høre Ordet disse ukene. Selv var de med og fikk være et vitne.[...] Dere skulle sett dem og hørt den enkle santalkvinnen som for 90 år siden var som et umelende dyr som ingen regnet med eller så opp til. Nå sto hun beskjeden og vakker,[...] hun sto på talerstolen og formante sine medsøstre til å vandre som sanne kristne.»³

Etter at India mer og mer ble stengt for misjonærer, kom det nasjonale ledere på alle nivå i kirken. Man kan undre seg på om nasjonaliseringen har fått noen betydning når det gjelder kvinnenes rolle i kirken. Det ser ikke ut til å ha hemmet kirkens bruk av dyktige kvinner i viktige posisjoner i betydelig grad. Etter selvstendigjøringen av Den norske Santalmisjons samarbeidskirke (Northern Evangelical Lutheran Church/NELC) i 1956 ble en kvinne fra Assam valgt inn i den første Synoden. Det ble også bestemt at alle kirkelige organ skulle ha minst en kvinne som medlem. Senere er vedtaket omgjort til en kvinnekvalifisering på 25%. I 1991 gikk NELC et skritt lengre enn Den norske Santalmisjon ved å ordinere sin første kvinnelige prest.

Samarbeidskirken i Bangladesh (Bangladesh Northern Evangelical Lutheran Church/BNELC) vil neppe gå like langt med det første. De strever med spørsmålet om det er klokt å slippe kvinner til i styrer og råd i det hele tatt, men synes å være på vei mot en erkjennelse av at de har mye positivt å bidra med. Kvinnene selv har funnet en kanal for kirkelig engasjement gjennom organiseringen av Kvinnenes Bønnarbeid. De har nå sin egen fulltidsansatte leder, og lokale bibelkvinner som følger opp arbeidet i landsbyene. Som tidligere rektor på Martha Maria skolen i Bangladesh er det en glede for meg å kunne konstatere at både lederen og flere av bibelkvinnene har fått opplæring der. I tillegg viser det seg at mange av de ivrigste kvinnene på lokalplan har vært elever ved Martha Maria skolen.

Noe av forklaringen på at kvinner i Bangladesh ikke har blitt regnet med på samme måte som i India, kan være at flertallet av innbyggerne er muslimer. De kristne mennene kan ha hørt lignende kommentarer som det indiamisjonær Johannes Gausdal fikk høre av en muslimleder: «Alt det der er bra nok, men at dere sitter her i kirken og tilber deres Gud sammen med kvinnfolk... Han var så fortørnet at han ikke greide å fullføre setningen.»⁴

Det synes som om kirkene i dag sliter med noen av de samme

spørsmålene som britene under kolonitida: Hvor langt kan man slippe kvinnene til? Hvilke posisjoner er det tillatt for en kvinne å ha? Jeg har også lyst å føye til: Hvilke faktorer er det som påvirker utviklingen? Kanskje virket det hemmende på santalkvinnenes frihet at de britiske koloniherrere ikke kunne tenke seg å samarbeide med kvinnelige landsbysjefer. Kanskje har kirken på den ene siden fremmet kvinnenes verd ved å gi dem utdanning, og på den andre siden hatt det samme grunnsyn som koloniherrere angående kvinnens plass i samfunnet. Har denne dobbeltheten kanskje også vært til stede i misjonærfellesskapet og i plasseringen av de kvinnelige misjonærene? I så fall, hvordan har et slikt grunnsyn preget misjonens arbeid blant kvinner? Er NELC i ferd med å finne tilbake til dype røtter i sin egen kultur når de ordinerer en dyktig kvinne og således plasserer henne blant kirkens øverste ledere? Og er dette da et av de trekk ved kulturen som strider mot Bibelen, eller samsvarer det med Skriftens egen intensjon? Her synes det å være mange interessante spørsmål som det må arbeides videre med.

Martha Maria skolene i India

Den første Martha Maria skolen ble startet av Magnhild Buttedahl i 1955. Stedet var Chondorpura i delstaten Bihar. Buttedahl var lærer med lang misjonærfaring. Hun må ha følt at noe manglet i datidens blomstrende misjonsarbeid; nemlig et sted hvor kvinner kunne få grundig kristendomsopplæring. Kirka hadde flere bibelskoler og et presteseminar. Disse institusjonene var forbeholdt menn, kanskje med et lite unntak for presteseminaret hvor også konene fikk litt undervisning.

Modellen til skolen fant hun ved å studere den tyske Gossner-kirkens arbeid i byen Ranchi. De drev en Bibel- og husmorskole som hadde navn etter to kvinner i Bibelen. Buttedahl og et par ledende santalkvinner fant i fellesskap fram til «Martha Maria» som et betegnende navn på skolen som de hadde fått godkjennelse for å starte.

Skolen var fra starten av tenkt til opplæring av bibel-kvinner som ble ansatt med en liten økonomisk godtgjørelse av kirka. Dette fungerte godt i noen år, men så begynte presset på kirkeøkonomien å bli mer merkbart, og man besluttet å fjerne bibelkvinnene fra lønnsbudsjetten. Dette var antakelig en sterkt medvirkende årsak til at antallet elever ved Martha Maria skolen var halvert til bare 8 i 1961.

Etter hvert har skolen fått en litt annen profil; den er blitt en skole for de fattigste og ulærde, og ikke en skole som primært utdanner bibelkvinner. Nå tas det opp to klasser hvert år: En begynnerklasse

for dem som fortsatt mangler lese-ferdighet, og en klasse for de viderekomne med mest vekt på kristendomsopplæring. De fleste elvene følger begge klassene. Dermed får de også med seg lederopplæring og kan fungere som en ressurs på hjemstedet, både når det gjelder praktiske ferdigheter og i menighetsarbeidet.

Det er interessant å merke seg at etter 30 år med Martha Maria skolen i Chondorpura, startet NELC en lignende skole i delstaten Assam. Martha Maria skolen i Assam kunne ta i bruk gamle bygninger på misjonssenteret Haraputa. Som i Chondorpura er elevene hovedsakelig santaljenter og undervisningen foregår på santali. Skolen i Assam har plass til 40 elever, og ble startet helt uten medvirkning fra utenlandske misjonærer. Dette viser at Martha Maria skolekonseptet har vært en suksess. Det viser også at skoleslaget er enkelt å kopiere, og at det ikke krever flere ressurser enn de som er lett tilgjengelige i landet. Mye tyder på at «Martha Maria skole» er blitt betegnelsen på et undervisningsprogram i NELC/BNELC. Denne bevisste kombinasjonen av praktisk/teoretisk opplæring og kristendomskunnskap har møtt ungjentenes behov og gitt dem verdifull ballast i møte med voksentilværelsen. De har lært å ligne Bibelens Martha, henne som de i grunnen kjenner fra før. Santalkvinnenes liv i landsbyene er fylt med hardt arbeid. På Martha Maria skolene lærer de å gjøre sitt daglige arbeid bedre. De får ny kunnskap om sammenhengen mellom helse og kosthold/hygiene. De lærer å dyrke grønnsaker, å sy klær til barna, å finne utveier til litt inntekter eller matauk. Hvis mange familier klarer å ta ett lite skritt mot et bedre liv hver, blir det til sammen et stort framskritt.

Maria-delen er nok mer ukjent for de fleste. Mange kommer fra unge menigheter og kjenner den tradisjonelle kulturen der kvinnene står utenfor kontakten med de høyere maktene. Likesom Mesteren underviste den jødiske Maria, opplever nå disse at ordene og kunnskapen om Gud også er for dem. De får anledning til å slukke sin åndelige tørst, og de får utforske sine muligheter som kvinner skapt i Guds bilde.

Martha Maria skolen i Bangladesh

Denne skolen ble grunnlagt i 1979 som følge av en veldig vekst i kirken etter krigen mellom Pakistan og Bangladesh i 1971. Santalmisjonen ønsket å gi opplæring til de nye kristne. Martha Maria skolen i India var velkjent blant misjonærene, og de ønsket et lignende prosjekt i Bangladesh med sikte på å bedre santalkvinnenes kår. I skolens formålsparagraf heter det:

«Formålet med skolen er å gi ugifte kristne jenter opplæring i Bibelens og den kristne tros hovedpunkter. I tillegg skal de lære alt arbeid som trengs i en husholdning. Hvis der er ledig plass, kan elever fra andre kirkesamfunn eller ikke-kristne få denne.»

Denne målsettingen er ikke lett å måle. Den ble konkretisert i undervisningsopplegget som innkluderte følgende fag: Bibel-historie, gjennomgang av enkelte skrifter, katekisme, lesing og skriving, regning, sang, søndagsskole-undervisning, matlaging, håndarbeid, hagestell, helselære.

Når det gjelder siste del av målsettingen, om elev-rekruttering, har denne ikke blitt fulgt opp i praksis. Den nåværende rektor er veldig skeptisk til å ta inn ikke-kristne jenter. Hun mener det lett kan føre med seg en sammenblanding av det som er kristent og det som hører den gamle religionen til. For at jentene skal vite hva de tror, og lære å leve etter det i sitt hjemlige miljø, mener hun det er viktig at de får mest mulig ro til å konsentrere seg om kristendommen.

På grunn av den store tilveksten av nye kristne var elevtilgangen veldig stor de første åra, og skolekomiteen fant å kunne gi rom for 35 elever årlig. Etter 15 år med Martha Maria skole i BNELC, er det blitt vanskeligere å fylle opp plassene. Den store kirkeveksten har stagnert. Da de kristne er flinkere til å sende døtrene sine på skole enn de ikke-kristne, kan det synes som om behovet for lese-opplæring ikke er så påtrengende lenger i de etablerte menighetene.

Martha Maria skolen i Bangladesh trenger kanskje å gå den motsatte vei av skolen i Bihar der elevgrunnlaget er mye større. En mulighet er å satse mer på praktisk opplæring, for eksempel innenfor skredderfaget. En annen mulighet er å satse mer på ledertrening, eller å åpne opp skolen for grupper som til nå ikke har vært sett på som aktuelle søkere.

Skolen har fått gode lokaler etter at det opprinnelige undervisningsbygget i leire er blitt erstattet med et solid nybygg i murstein. Fra begynnelsen av var det tanken at standarden på skolen skulle være så lik levekårene i landsbyene som mulig. Kanskje tenkte man slik fordi kvinnene er ansvarlige for vedlikeholdet av jordhusene, og da var det viktig å ha dette med i undervisningen. Skolen har fortsatt noen jordhus å vedlikeholde, men i tillegg har den fått et lyst og luftig nybygg som åpner for nye muligheter i framtida.

Tidligere elevers utbytte av Martha Maria skolen

1. Undersøkellesmetode og lese-/skriveferdighet

Våren 1994 gjennomførte jeg en spørreundersøkelse blant tidligere elever ved Martha Maria skolen i Bangladesh. Med god hjelp av lokale ungdommer, klarte jeg å oppspore 201 av de 295 elevene som totalt hadde vært innom skolen. Jeg hadde laget et enkelt spørreskjema med 20 spørsmål og ba dem om å svare skriftlig. Spørsmålene dreide seg om familieforhold, levevei, menighets-engasjement og faglig utbytte av skolen. Hensikten var å få kjennskap til hvordan de levde, og å drøfte hvor vidt oppholdet på Martha Maria skolen hadde innvirket på dette.

En stor svakhet ved denne undersøkelsen er at det ikke var mulig å få etablert en kontrollgruppe. For i hvert fall å ha noen å sammenligne resultatene fra spørreundersøkelsen med, intervjuet jeg en del ledere i BNELC. Jeg hadde samtaler med prestene og med ledere på ulike nivå i kvinnearbeidet. Disse samtalerne handlet i stor grad om tidligere elevers engasjement på lokalplan i menighetene og om ledernes syn på kvinnes plass i kirke-bildet. Jeg var spent på om en metode med spørreskjema ville fungere på landsbygda i Bangladesh. Det forutsatte jo at mottakerne var i stand til å lese og formulere skriftlige svar. Med bare to års lese-/skriveopplæring var jeg usikker på om de hadde lært nok til å kunne anvende denne ferdigheten. Det viste seg at de aller fleste var i stand til å forstå spørsmålene og gi skriftlige svar. Jeg ser dette som et svært positivt resultat for skolen, og kanskje også som en indikasjon på at Bibel og salmebok er i jevnlig bruk. Det er heller sparsomt med annet lesestoff på santali.

2. Familiesituasjon

BNELC hadde til sammen 189 menigheter med ca. 8.500 medlemmer i 1993. Jeg fant ut at det bodde tidligere elever i 109 av menighetene, men at det bare i 15 av dem bodde flere enn tre tidligere elever.

Det er tvingende nødvendig for ei santal jente å gifte seg. Som gift oppnår hun en høyere status i samfunnet, samtidig som hun flytter ut fra barndomshjemmets husholdning og inn i mannens familie. Jeg fant at 56% av informantene mine hadde giftet seg, 2% var skilt, 2% var enker og 40% var ugift. Det var oppsiktsvekkende at endog elever fra de første årskullene ikke hadde giftet seg. I og med at ekteskapet er en sak for storfamilien og landsbysamfunnet mer enn et kjærlighetsforhold mellom to, undret det meg at dette ikke var blitt ordnet. Noe av årsaken kan ligge i at Martha Maria skolen selvstendig gjør kvinnene til å si nei til enkelte ekteskapstilbud, for eksempel

med menn som ikke er kristne. En annen grunn kan være at man de første årene tok opp godt voksne elever som deretter ble forkastet på ekteskapsmarkedet på grunn av for høy alder.

Ved siden av å være gift er det å ha barn veldig viktig for ei santalkvinne. Jeg spurte informantene mine både hvor mange barn de hadde og hvor mange de syntes var passe. Antallet barn de hadde, varierte fra 0 til 5, mens det store flertallet (80%) mente at 2–3 barn var passe. Dette samsvarer med en studie som «Institute of Child Health» i London gjorde blant 3-barns mødre i Bangladesh. Den konkluderte med at 70% av mødrene ikke ønsket mer enn 3 barn⁵. Når fødselsraten i Bangladesh har sunket fra et gjennomsnitt på 7 i 1970 til 4 i 1991 samtidig som at barnedødeligheten har gått ned, tyder det på at hovedønsket er at barna skal leve, og ikke det å føde flest mulig. For de tidlige elevenes vedkommende kan nettopp opplæringen i spebarnsstell og helselære ha gjort dem tryggere på at de kan klare å ta seg av barna sine, og ført til at de ser større verdi i å gi utdanning til barna enn i å ha et stort antall.

Ikke uventet ønsket et stort antall av de spurte å gi barna sine god utdanning. Det vil innebære forsakelser for å dekke utgiftene til skolepenger og kanskje internatplass dersom det ikke finnes skole i nærheten av hjemmet. Foreløpig er det bare hver 4. bangladesher som kan lese, og skoleverket er på langt nær utbygd for alle. Tida vil vise om det går slik som mødrene ønsker, men svaret avspeiler i hvert fall et sterkt ønske om å gi barna bedre muligheter enn de selv fikk. Et ønske som trolig ble styrket ved at de selv fikk se litt inn i bøkene verden mens de gikk på Martha Maria skolen.

3. Levevei

Undersøkelsen viser helt klart at mange santaler er jordløse. Bare 20% av de spurte levde av egen jord eller hadde fast arbeidsinntekt. Resten var avhengige av sesongarbeid, kanskje supplert med litt ris eller grønnsaker fra egen hage. Bare 1/3 av de spurte bekreftet at de hadde grønnsakhage.

På samme måte som de fikk praktisk erfaring med grønnsakdyrking på Martha Maria skolen, lærte de også å stelle husdyr. Undersøkelsen viste at bare 4% av de spurte var helt uten husdyr.

Håndarbeid har etter hvert vist seg å kunne gi litt inntekter. På Martha Maria skolen lærer jentene å hekle blonder og brikker, og en utviklingsorganisasjon tar seg av omsetningen. Mest sannsynlig på grunn av lang avstand fra oppkjøper oppga bare hver 5. informant å ha inntekter fra blondesalget. De har imidlertid lært en ferdighet som kan komme dem til nytte senere.

4. Menighetsengasjement

Ett av de spørsmåla jeg selv var mest opptatt av, var om informantene var trofaste menighetslemmer. 9% av de spurte levde i landsbyer uten kristne samlinger. Det kan skyldes at de var blitt giftet inn i ikke-kristne familier, eller at menighetslivet på stedet rett og slett var i ferd med å dø. Det gledelige var at hele 88% av de spurte oppga å bo i menigheter med regelmessig gudstjeneste hver søndag. I tillegg ble det holdt kvinnemøter i halvparten av menighetene og søndags-skole i tredjeparten av dem.

Siden det var informantenes eget engasjement jeg ville undersøke, ble de spurt om de møtte regelmessig til gudstjeneste. Hele 81% svarte ja til dette. Sjansen for at de svarte ut fra en idealsituasjon heller enn den faktiske, er selvsagt til stede. Prestene i kontrollgruppen ga imidlertid uttrykk for at de tidligere Martha Maria skole-elevne var blant deres mest trofaste støttespillere. Dette gjalt både fram møte, å kunne lede fellessangen og å delta med bønn eller skriftlesing.

5. Utbytte av undervisningen

Ikke alle elevene svarte på alle spørsmålene. Men på spørsmålet om hvilket utbytte de hadde hatt av skolen, hadde de aller fleste noen refleksjoner. De varierte fra «intet utbytte» (5) til «alt var nyttig» (126). De som spesifiserte hvilke fag som hadde gitt mest utbytte, ga høyt poeng til helse-undervisningen. Sett på bakgrunn av den tradisjonelle oppfatning at sykdom skyldes onde ånder, tror jeg det må være befriende å lære hvordan de selv kan forebygge og behandle de alminneligste plagene.

6. Råd angående Martha Maria skolens framtid

80% av informantene ønsket å gi råd om skolens framtid. Hovedtendensten gikk på at skolen måtte fortsette til glede for kommende generasjoner, og gjerne med et enda bedre undervisningstilbud. Det er fra denne sammenhengen jeg fant tittelen på oppgaven min. Ei av jentene skrev nemlig:

«Undervisningen ved Martha Maria skolen er også for det åndelige livet, og dette er mer dyrebart enn perler for meg. Fordi det er en skole for fattige jenter, er det som en gave fra Gud. Jeg håper denne skolen vil fortsette.»

Noen spesifiserte hva slags undervisning de ønsket mer av. Forslagene gikk på mer kristendomsopplæring, bedre lese-/skriveopplæring og mer håndarbeid. Alt dette var nye ferdigheter for de fleste.

Matlaging, hagebruk og husdyrhold var de vant med hjemmefra, mens bøker, håndarbeid og helselære var ny kunnskap.

Også kirkelederne framhevet at Martha Maria skolen måtte fortsette. De pekte på positive faktorer som at skolen hadde gjort kvinnene mer synlige i kirken. Kvinnenes Bønnearbeid var et godt eksempel på dette. Dessuten hadde de lært praktiske ferdigheter som helt tydelig var til gagn både for dem selv og deres familier.

Oppsummering av spørreundersøkelsen

Martha Maria skole-konseptet med integrering av teoretisk og praktisk opplæring synes å stemme godt overens med u-lands-kvinners behov. Skolen sikter mot å utvikle hele mennesket, og å forbedre ferdigheter og kunnskaper som har betydning for hverdagslivet. Den positive responsen på spørreundersøkelsen tyder på gode resultater av det som er investert i denne institusjonen.

Spørsmål som reiser seg i møtet mellom santalkulturen og opplæringen av kvinner

Når det gjelder opplæring av kvinner, har jeg allerede vært inne på spørsmålet om kirkene ønsker å sette grenser for hvor langt kvinner kan nå, eller om veien er åpen også til lederskap på høyt plan. Det er lite sannsynlig at mange kvinner vil kvalifisere for ordinasjon i nærmeste framtid, men kanskje veien til lokalt lederskap kan åpnes. Kirkelederen i BNELC fortalte at han hadde bedt ei ung kvinne lede gudstjenesten i en menighet der det ikke var menn til å ta ansvaret. Kanskje dette kan være en vei å gå i flere menigheter som sliter med å finne lokale ledere? Men da må kvinnene få ledertrening og anerkjennelse på at de kan fylle en slik oppgave.

Menigheten som familie er en kjent metafor i santal-kirken. Spørsmålet er bare om det da refereres til familie-livet innenfor santalkulturen, eller til de bibelske idealer. Mitt inntrykk etter å ha bodd blant santalene i Bangladesh i mange år, er at menn og kvinner lever temmelig adskilt. Kvinner diskuterer sine problemer med kvinner og menn med menn. Dermed ligger det en fare i at både Martha Maria skolen og organiseringen av Kvinnenes Bønnearbeid støtter opp under adskillelsen i stedet for å ruste kvinnene til å ta ansvar for helheten i menighetslivet.

Når kvinna i 1. Mos. 2:18 kalles en hjelper for mannen, betyr ikke dette at hun er å ligne med ei tjenestejente. Ordet impliserer partnerskap på lik linje; slik at mannen har en å søke hjelp hos til det han ikke kan, og kvinna har en å få hjelp hos der hun kommer til kort.

Men dette utgangspunktet for et likeverdig fellesskap ødelegges der de to ikke får like muligheter til å skaffe seg opplæring og innsikt. Martha Maria skolen er en hjelp for kvinnene til å «ta igjen» litt av mennenes forsprang i den aktuelle kulturen.

Større likhet i muligheter vil i sin tur reise nye spørsmål som kirkene må finne svar på. Misjonens privilegium er muligheten til å gå sammen med dem noen skritt i denne prosessen.

Noter

1. Troisi, Joseph: *Tribal Religion: Religious Beliefs and Practices among the Santals*. New Delhi: Manohar 1978.
2. Archer, W.G.: *Tribal Law and Justice. A report on the Santal*. New Delhi: Concept Publishing Company 1984.
3. *Santalen* nr. 2 1959.
4. Haddal, Ingvard: *Jobannes Gausdal – langt liv i lydighet*. Oslo: Santalmisjonens forlag 1980.
5. Morley, David og Lovel, Hermione: *My name is Today: An Illustrated Discussion of Child Health, Society and Poverty in Less Developed Countries*. London: Macmillan Publishers Ltd. 1986.

Reidun Kyllingstad, f. 1952. Lærerskoleeksamen 1976, misjonær i Bangladesh 1980-91, cand.philol. 1995 (kristendomsfunksjon MF). Lærer ved Gå Ut Senteret fra 1994.

More Costly than Pearls:

The Santal Women and the Martha Mary Schools

The author first gives a brief sketch of the position of women in the Santal society and within the churches, and then presents a survey of the Martha Mary Schools based on an inquiry of previous students. The findings include material on their family situation, livelihood, church involvement, and the general benefits from the school. The response indicates that the schools have managed to find a form which suits the need of women in developing countries.